

Орлов Юрий Юрьевич – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, проректор з науково-методичної роботи Національної академії внутрішніх справ

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Розглянуто особливості реалізації інноваційного підходу в навчально-науковій діяльності Національної академії внутрішніх справ.

Ключові слова: Національна академія внутрішніх справ; інноваційна діяльність; зовнішня інноватика; внутрішня інноватика.

Рассмотрены особенности реализации инновационного подхода в учебно-научной деятельности Национальной академии внутренних дел.

Ключевые слова: Национальная академия внутренних дел; инновационная деятельность; внешняя инноватика; внутренняя инноватика.

The features of realization of innovative approach in educational-scientific activity of the National Academy of Internal Affairs are considered.

Keywords: National Academy of Internal Affairs; innovative activity; external innovation; internal innovation.

Інноватика – це наука про управління знаннями. У контексті інноваційної діяльності Національної академії внутрішніх справ це поняття слід тлумачити, на нашу думку, як трансформацію нових знань, продуктованих у навчальному закладі, у нововведення, затребувані державними інституціями, насамперед, практичними підрозділами МВС України, а також самою академією. Суттєвою особливістю інноваційної діяльності академії є її некомерційний характер, тобто ця діяльність не може сама себе відтворювати за рахунок прибутку (на противагу інноваційним процесам в економіці), тому вона потребує постійної уваги та підтримки з боку керівництва як навчального закладу, так і МВС України.

Реалізація інноваційного підходу у сфері наукових знань передбачає здійснення комплексної діяльності, в якій можна виокремити два напрями:

- 1) створення умов для продукування нових знань належного наукового рівня;
- 2) розроблення механізмів упровадження нових знань у практичну діяльність.

Перший напрям передбачає забезпечення відповідності нових знань, продуктованих в академії, інноваційним вимогам, а саме:

1) новизна є неодмінною ознакою будь-якої наукової праці: від наукової статті до дисертаційного дослідження. Такий підхід до науки необхідно формувати в кожного слухача, передусім магістратури);

2) затребуваність (сьогодні деякі наукові праці цілком відірвані від реальних проблем, нагальних потреб практики. Щоб не допустити перетворення відомчої науки на схоластику, варто забезпечити контроль з боку практичних підрозділів за практичною актуальністю наукових праць);

3) придатність до практичної реалізації (на жаль, нині значна кількість наукових праць не може бути практично реалізованою через наявність об'єктивних обмежень фінансового, організаційного, технологічного характеру. Тому вони лишаються переважно на рівні побажань);

4) наявність сталого корисного ефекту (запроваджена новація має забезпечувати стабільне покращення ключових параметрів удосконалених об'єкта, явища, процесу).

Зазначеними проблемами мають опікуватися, насамперед, спеціалізовані вчені ради (щодо дисертаційних досліджень), рада з наукової роботи та методична рада академії (щодо наукових і навчально-методичних робіт).

Стосовно *другого напрямку* слід зауважити, що сьогодні в цій сфері постало чимало проблем:

- 1) практичні підрозділи не є сприйнятливими до нововведень;

2) подання ними заявок в академію на проведення науково-дослідних робіт часто має формальний характер;

3) наукові розробки здебільшого не проходять етапу апробації, експлуатаційних випробувань, за результатами яких має формуватися висновок щодо придатності нововведення до практичної реалізації та корисного ефекту від нього;

4) упровадження наукових праць (зокрема результатів дисертаційних досліджень) часто має формальний характер (відповідні акти складають без реального впровадження).

Зазначені напрями пов'язані з такими двома аспектами інноваційної діяльності: продукування та впровадження нових знань у практичних підрозділах (зовнішня інноватика); продукування та впровадження нових знань у навчальний процес, наукову й видавничу діяльність академії (внутрішня інноватика).

У сфері *зовнішньої інноватики* головні зусилля слід спрямувати на впроваджувальну діяльність. Так, необхідно суттєво посилити вимоги до процедур упровадження наукових розробок. На наш погляд, отриманню акта впровадження наукової праці має передувати кілька обов'язкових етапів: 1) розроблення плану впровадження з визначенням конкретних заходів, виконавців і термінів виконання; 2) видання розпорядчого документа (наказу, розпорядження) МВС України або УМВС України в області щодо впровадження новацій; 3) звітування щодо результатів упровадження з визначенням доцільності подальшого використання наукових розробок; 4) підготовка та затвердження акта впровадження, в якому має бути зазначено не лише факт упровадження, а й його конкретні результати (досягнутий позитивний ефект у кількісних і якісних показниках). Упровадження зазначеного механізму запобігатиме виявам схоластики, забезпечить належний науковий рівень досліджень і наближення наукового продукту до потреб практичних підрозділів.

Для створення цієї системи зусиль однієї лише академії недостатньо. До впроваджувальної діяльності варто залучити практичні підрозділи, що потребує підготовки спеціального наказу Міністра внутрішніх справ щодо організації інноваційної діяльності в системі МВС України.

Водночас певну роботу необхідно здійснити в навчальному закладі. Зокрема, важливим є послідовне та наполегливе запровадження на кафедрах і в наукових лабораторіях атмосфери наукового пошуку, інтелектуалізму, поваги до вченого, який *особисто* готує якісний науковий продукт. Слід спрямовувати дослідників на розв'язання саме актуальних прикладних проблем протидії сучасній злочинності та її численним інноваційним виявам, ураховуючи, що сьогодні злочинці посилено вдосконалюють засоби протизаконної діяльності, винаходять нові способи вчинення та приховування злочинів, зокрема, з використанням інформаційних і телекомунікаційних технологій. Визначальну роль у цьому процесі відіграють начальники кафедр і лабораторій, а також провідні вчені (доктори наук, професори), які мають пропагувати в підрозділах культ інтелектуальних занять, виховувати в ад'юнктів, здобувачів глибоку повагу до творчої праці, наукової майстерності, формувати прагнення продукувати якісно нові знання, виходити на нові рівні наукового пізнання.

Для налагодження діяльності з упровадження новацій у правоохоронну практику слід зробити кілька підготовчих кроків. Над деякими з них уже триває робота. Зокрема, в академії формують *банк методик правоохоронної діяльності*. Так, розроблено й запатентовано 11 методик щодо:

виявлення, розкриття та розслідування найбільш актуальних злочинів, серед яких: відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом; протиправне заволодіння суб'єктами господарювання (рейдерство); злочини, пов'язані з незаконним відшкодуванням податку на додану вартість; сучасні форми шахрайства (зокрема, у сфері фінансування будівництва житла, страхування автотранспортних засобів

тощо); певні види кіберзлочинів (свідоцтва Міністерства освіти і науки, молоді та спорту (МОНМС) України № 29203, 30881, 31606, 33800, 33801, 34257, 35163);

криміналістичного забезпечення правоохоронної діяльності – визначення місця проведення пострілу за допомогою лазерно-оптичного візування (№ 36163);

управління органами внутрішніх справ – оцінювання ефективності діяльності органів внутрішніх справ України (№ 13324);

психологічного забезпечення правоохоронної діяльності – психологічне супроводження заходів з охорони громадського порядку під час проведення спортивних змагань, професійно-психологічний відбір керівників підрозділів внутрішніх справ (№ 31013, 31014).

Останніми роками на новому якісному рівні активізовано роботу зі створення нових технічних засобів, які мають підвищити ефективність протидії злочинності, озброїти правоохоронців не лише методологією, а й певним

інструментарієм виконання поставлених завдань.

В академії розроблено й запатентовано 42 *технічні рішення* у сфері оперативної та криміналістичної техніки, вогнепальної зброї і спецзасобів, судової експертизи, регулювання дорожнього руху та вибухотехніки, а також технічного захисту інформації. Наукові розробки захищено 28 патентами України на винаходи та 15 патентами на корисні моделі.

У 2008 та 2009 роках технічні розробки академії у сфері криміналістики, вогнепальної зброї та вибухотехніки посідали *призові місця* на відомчому конкурсі на краще наукове, навчальне та періодичне видання в системі МВС України.

Лише в поточному навчальному році академія:

отримала 2 патенти України на корисні моделі (на пристрій діагностики предмета як холодної зброї (№ 55326), а також на пристрій системи персонального моніторингу (№ 55263), який, до речі, є першим представником нового класу засобів спеціальної техніки (оскільки одночасно містить ознаки охоронної сигналізації та спецзасобу);

подала заявку на отримання патенту України на корисну модель (хімічну пастку із сигналізацією спрацювання (№ 201015864), а також 4 заявки на отримання патенту України на винаходи (електронний пристрій для інженерної перешкоди (№ 201006486), детектор цифрових диктофонів (№ 201010412), спосіб ідентифікації гладкоствольної вогнепальної зброї за слідами каналу ствола на кулях (№ 201101406), спосіб маркування гладкоствольної вогнепальної зброї (№ 201103627). Останні два винаходи дадуть можливість розв'язати криміналістичну проблему, ще не подолану в жодній країні, а саме: ідентифікувати гладкоствольну вогнепальну зброю за слідами на відстрілюваних снарядах. Заявлений для патентування спосіб ідентифікації пройшов випробування з позитивним результатом. Його запровадження дасть змогу в майбутньому створити колекції слідів на контейнерах (клейтихах) для шроту, картечі та інших снарядів за прикладом кулегільзотек для нарізної зброї. Здійснений патентний пошук засвідчив його новизну у світі.

Однак замало лише створити науковий продукт належної якості. Щоб він забезпечував потреби суспільства, його слід упровадити в практичну діяльність. Проблема впровадження наукових розробок нині є однією з головних проблем усіх закладів освіти та науки в Україні. Тому подолання відриву відомчої науки від практики ми вважаємо одним з найважливіших завдань академії на перспективу.

Якщо у сфері зовнішньої інноватики головну роботу ще слід здійснити, то у сфері *внутрішньої інноватики* вже сьогодні маємо певні досягнення.

Останніми роками в академії розробляють і впроваджують у навчальний процес сучасні технології опрацювання навчального матеріалу, контролю набутих знань, спілкування слухача з викладачем.

Так, на виконання рішення Наглядової ради академії створено 10 автоматизованих робочих місць (АРМів), зокрема: слідчого (свідоцтво МОНМС України № 12068), оперативних працівників ДСБЕЗ та БНОН (№ 28337, 32423), експертів із дактилоскопічних, почеркознавчих, балістичних досліджень, досліджень холодної зброї (№ 19810, 28325, 34035, 34668), дільничного інспектора міліції (№ 28695). 2010 року АРМ експерта з досліджень холодної зброї посіло перше місце на відомчому конкурсі на краще наукове, навчальне та періодичне видання в системі МВС України.

Триває робота зі створення ще чотирьох АРМів: оперативного працівника карного розшуку, оперативного працівника ДСБЕЗ (нова редакція), експерта-трасолога й експерта з техніко-криміналістичного дослідження документів.

Розроблені в академії АРМи призначені не лише для автоматизації роботи практичних працівників органів внутрішніх справ, а й для використання у навчальному процесі й науковій діяльності. З метою застосування в навчально-науковій діяльності в поточному навчальному році фахівці академії розробили та запатентували АРМ консультанта юридичної клініки (свідоцтво МОНМС України № 35093), яке використовують для проведення практичних занять із курсантами й студентами та надання безоплатних юридичних послуг населенню, а також АРМ експерта з пошуку копіїляцій у наукових працях (№ 34588), призначене для автоматичної перевірки наукових творів на наявність текстових запозичень.

Розроблено сімнадцять електронних дидактичних засобів (мультимедійних підручників, навчальних посібників, курсів лекцій), які поступово починають використовувати в навчальному процесі, зокрема, з навчальних дисциплін: конституційне право України (свідоцтво МОНМС України № 23810), історія вчень про державу та право (№ 24533), кримінально-виконавче право (№ 29204), інформаційне право (№ 23560), кримінальний процес України (№ 34952), судові та правоохоронні органи України (№ 34951), ринкова економіка (№ 36805), кримінологія (№ 12067, 23562,

24534), правова статистика (№ 24535), кримінально-процесуальне доказування (№ 34949), спеціальна техніка (загальна частина) (№ 23561), економічна безпека (№ 35593), управління підрозділами досудового слідства та дізнання в органах внутрішніх справ (№ 34950), кадрова та виховна робота в органах внутрішніх справ (№ 24531), основи професійно-психологічного тренінгу (№ 23532).

Електронний посібник з інформаційного права посів перше місце на відомчому конкурсі на краще наукове, навчальне та періодичне видання в системі МВС України 2009 року.

На стадії розроблення – електронні дидактичні засоби з понад сорока дисциплін, зокрема, з теорії держави та права, історії вчень про державу і право, кримінального, адміністративного, цивільного, фінансового права, права Європейського Союзу, оперативно-розшукової діяльності, теоретичних основ судової експертизи, громадської безпеки, судових і правоохоронних органів України, міжнародного співробітництва у кримінальному судочинстві, інформатики та обчислювальної техніки, української мови (за професійним спрямуванням) тощо. До цієї роботи залучено майже всі кафедри академії.

Упродовж минулого навчального року вдосконалено сайт академії, розширено можливості його використання у навчальному процесі. Сьогодні сайт містить електронні версії понад 400 підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій, електронний фонд навчально-методичної літератури, електронний каталог загальної бібліотеки, що налічує понад 95 тисяч найменувань навчальних, навчально-методичних, нормативних і наукових видань, автоматизовані банки юридичної інформації “Законодавство”, “Правник”, “Ліга-Закон”, систему дистанційного контролю знань Саліора тощо. Швидкість Інтернет-зв’язку цього навчального року збільшено в десять разів – до 20 Мбіт/с.

За результатами конкурсу на краще наукове, навчальне та періодичне видання в системі МВС України у 2009/2010 навчальному році, сайт академії посів перше місце.

Перспектива реалізації в академії технологій дистанційного навчання, розвиток інформаційного забезпечення навчального процесу, удосконалення профорієнтаційної роботи вимагають якісного перетворення сайту, створення на його базі потужного Інтернет-порталу з розвинутою пошуковою функцією, системою авторизації користувачів, системою контролю доступу, запровадженням низки курсів дистанційного навчання, електронних періодичних видань академії тощо.

Відповідно до затвердженої концепції, у поточному навчальному році розпочато таку роботу. Зокрема, на сайті започатковано експериментальний курс дистанційного навчання з адміністративної відповідальності. Курс дає змогу викладачам розміщати на сервері академії навчальні матеріали, забезпечує можливість доступу до них слухачів і студентів після реєстрації за відповідним логіном та паролем, реалізує дистанційне оцінювання рівня знань, зберігає статистичні дані процесу навчання тощо. Курс успішно апробовано в Миколаївському відділенні навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання.

Ураховуючи набутий позитивний досвід, цього навчального року створено ще п’ять курсів дистанційного навчання: з історії вчень про державу та право, кримінально-виконавчого права, кримінального процесу (загальна частина), судових і правоохоронних органів, інформаційного забезпечення правоохоронних органів. Наступного навчального року їх буде апробовано в навчально-науковому інституті заочного та дистанційного навчання.

Цього року на сайті буде опубліковано перший номер електронного фахового видання академії “Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ”, що дасть змогу, зокрема, значно розширити читацьку аудиторію та заощадити кошти на видавничій діяльності.

Крім того, академія вперше в Україні запровадила нову спеціалізацію правоохоронного спрямування, що ґрунтується на використанні новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій, – підготовку фахівців у сфері протидії кіберзлочинності. Нова спеціалізація має неабиякий попит серед абітурієнтів, навчатися за нею престижно, тож студенти засвоюють знання охоче і з задоволенням. Це є стимулом для викладачів щодо подальшого вдосконалення навчального процесу, запровадження новітніх технологій підготовки правоохоронців.

У квітні цього року на запрошення МОНМС України академія взяла участь у традиційній міжнародній виставці “Освіта та кар’єра – 2011”, яка проходила в Центрі ділового та культурного співробітництва “Український дім” за участю понад 170 вищих навчальних закладів із 30 країн Європи, Азії, Америки та Австралії. Наш навчальний заклад було визнано переможцем у номінації “Інноваційний розвиток освіти та сучасні педагогічні технології” та нагороджено золотою медаллю цього престижного форуму.